

УДК 376.37

РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ПІДВИЩЕННЮ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС РОБОТИ  
ФАХІВЦІВ З СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ  
РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ПОВЫШЕНИЮ БЕЗОПАСНОСТИ ВО ВРЕМЯ  
РАБОТЫ СПЕЦИАЛИСТОВ СПЕЦИАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ  
RECOMMENDATIONS TO IMPROVE SAFETY DURING THE WORK OF  
SPECIAL EDUCATION SPECIALISTS

В. І. Шмирко, В. И. Шмырко, V.I Shmyrko.

О.В. Коробко, А.В. Коробко, А. V. Korobko.

Ю.І. Троян, Ю.И. Троян, J.I Trojan.

Анотація. На сьогоднішній день, українське суспільство як ніколи усвідомлює необхідність забезпечити дітям з обмеженими можливостями не тільки якісне освітлення, але і комфортні та безпечні умови навчання. Основними учасниками спеціального педагогічного спілкування і корекційного навчання є професійні викладачі-логопеди. При організації навчального процесу на викладача-логопеда покладається основна функція в реалізації практичних заходів щодо профілактики травматизму та виховання у дітей сталих навичок здорового способу життя. В зв'язку з цим, з метою підвищення якості та ефективності навчання з питань безпеки проаналізовано потенційні небезпеки, що можуть виникнути під час навчально-педагогічної роботи студентів-магістрів і викладачів-логопедів. З метою запобігання прояву негативних факторів в процесі трудової діяльності розглянуто заходи по забезпеченню безпеки, санітарії та гігієни праці в інклюзивно-ресурсному центрі.

Аннотация. В настоящее время, украинское общество хорошо осознает необходимость обеспечить детям с ограниченными возможностями не только качественное образование, но и комфортные и безопасные условия обучения. Основными участниками специального педагогического общения и коррекционного обучения являются профессиональные преподаватели-логопеды. При организации учебного процесса на преподавателя-логопеда

ложится основная функция в реализации практических мероприятий по профилактике травматизма и воспитания у детей устойчивых привычек здорового способа жизни. В связи с этим, с целью повышения качества и эффективности обучения по вопросам безопасности и охраны труда проанализированы потенциальные опасности, которые могут возникнуть во время учебно-воспитательной работы студентов-магистров и преподавателей-логопедов. С целью предотвращения проявления негативных факторов в процессе трудовой деятельности рассмотрены мероприятия по обеспечению безопасности, санитарии и гигиены труда в инклюзивно-ресурсном центре.

Annotation: Currently Ukrainian society faces the necessity of providing disabled kids with quality and safe education. There are professional speech therapists who take part in special pedagogical communication and special education. When managing studying process, the speech therapist realizes the injury prevention and cultivating sustainable healthy lifestyle.

In order to increase the quality and efficacy of education's and occupational's Safety and Health potential risks that Master Students and professional speech therapists can face during the studying process have been analyzed.

In order to prevent negative factors that may occur during the working process, security, sanitation and occupational health measures in Inclusive Resource Center have been considered.

Ключові слова: аналіз потенційних небезпек, санітарно-гігієнічні умови, корекційна освіта, інклюзивно-ресурсний центр.

Ключевые слова: анализ, потенциальная опасность, санитарно-гигиенические условия, коррекционное обучение, инклюзивно-ресурсный центр.

Keywords: analysis, risk, sanitation, special education, Inclusive Resource Center.

Мова - невичерпне джерело розумового розвитку дитини, без розвиненого мовлення малюк не зможе здобути міцних і ґрунтовних знань з основ наук, не зможе цілісно і гармонійно розвиватися. Спілкування між дітьми

та дорослими людьми, що їх оточують, відіграє суттєву роль не тільки в процесі виховання, але і розвиває у дитини інтереси, переконання, мотиви поведінки, загальні потреби. Процес мовлення впливає на розумову роботу дитини, її емоції, переживання, формує характер, навички адекватної поведінки, здорового способу життя, комфортного сприйняття навколишнього світу.

Як відомо, кінцевою метою логопедичного впливу на дитину з порушеннями мовлення є ефективна соціалізація її в середовищі однолітків з нормальним мовленнєвим розвитком. Відбувається цей процес безпосередньо у спілкуванні дорослих і дітей та дітей між собою. Основними учасниками спеціального педагогічного спілкування і корекційного навчання є професійні вчителі-логопеди, уповноважені допомагати дітям позбутися вад мовлення, й учні – носії цих вад – основні суб'єкти спеціального корекційного навчання.

Нажаль, останнім часом загострилась проблема мовленнєвих порушень у дітей різного віку. Ефективність корекції цих порушень залежить від об'єднаних зусиль вчителів-логопедів, медиків, батьків і дітей. Вчитель-логопед проводить релаксацію, дихальну, пальчикову та артикуляційну гімнастику, масаж, ставить та автоматизує звуки, розвиває фонематичний слух. Досвід показує, що найбільш доцільно здійснювати логопедичну допомогу у спеціальних групах компенсуючого типу, де можна максимально сконцентрувати зусилля спеціалістів на головній проблемі корекції мовлення.

Робота спеціальних логопедичних груп закладу передбачає вирішення таких завдань:

- створення єдиного корекційно-освітнього простору;
- обладнання предметно-ігрового розвивального середовища, яке стимулює мовленнєвий розвиток дитини;
- пропаганда логопедичних знань серед батьків і педагогів;
- розширення інтегрованих зв'язків, об'єднання зусиль педагогів, медиків, батьків і дітей з метою корекції мовленнєвих порушень.

Тобто, активна педагогічна робота впливає на самопочуття та психоемоційний стан викладачів і висуває до них цілу низку вимог [1].

Для підготовки студентів до безпечної роботи з дітьми, що мають обмежені можливості, згідно навчальних планів передбачено шість годин лекційних занять з предмету «Охорона праці в галузі». Тобто, інформація надається в умовах обмеженого часу та у стислій формі. При цьому, зрозуміло, що на викладача-логопеда покладається основна функція в реалізації практичних заходів щодо профілактики травматизму та виховання у дітей сталих навичок здорового способу життя. Як продемонстрував практичний досвід, за рекомендований термін не вдається розглянути навіть основні проблеми, що можуть виникнути при роботі майбутніх фахівців, врахувати психофізіологічні можливості студентів, їх стереотип поведінки в звичайних та екстремальних ситуаціях, підвищити їх емоційну стійкість, надати сталі навички безпечної роботи, оцінити тривалу якість застосування отриманої інформації.

Викладачі кафедри «Охорони праці та навколишнього середовища» Запорізького національного технічного університету завжди намагались забезпечити високий рівень підготовки студентів-магістрів, тому був проведений детальний аналіз можливих потенційних небезпек під час виконання корекційно-розвиваючих завдань та санітарно-гігієнічних умов праці в закладах освіти (у тому числі в рамках інклюзивного освітнього середовища), шкіл-інтернатів та спеціалізованих центрів, де організовані логопедичні кабінети.

Тому, з метою підвищення якості та ефективності навчання з питань безпеки та охорони праці проаналізуємо потенційні небезпеки, що можуть виникнути під час навчально-педагогічної роботи студентів-магістрів і вчителів-логопедів. З метою запобігання прояву негативних факторів в процесі трудової діяльності розглянемо заходи по забезпеченню безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці і пожежної безпеки в інклюзивно-ресурсному центрі.

Враховуючи, що робота з дітьми, які мають обмежені можливості, пов'язана з напруженням сенсорного апарату вчителя, активізацією уваги, пам'яті, мислення, емоційної сфери, і полягає у сприйнятті, переробці

інформації та донесенні її до дитини у найпростішому виді, то така робота характеризується значним ступенем нервового та емоційного напруження [1].

Тривалі підвищені психоемоційні навантаження можуть призвести до стресових станів, зниження наснаги на працю, до захворювань нервової системи. Крім того, надмірна рухова активність, характерна для дітей з зазначеним діагнозом, призводить до невиконання планів занять, їх недостатній ефективності, що, в свою чергу, погіршує психоемоційний стан вчителя. Відсутність у дітей бажання тривало та якісно виконувати зазначені справи, також призводить до суттєвого нервового напруження у фахівців. Неадекватна реакція дітей на зауваження та вимоги з боку педагогів, високі вимоги з боку батьків до професійної та загальної ерудиції вчителя, його організаторських і ділових якостей, а також можливі конфліктні ситуації у колективі, особливо під час збільшення інтенсивності роботи, може призвести до нервово-емоційного виснаження.

Потенційною небезпекою та причиною стомлення як вчителів так і дітей є відсутність індивідуального підходу до кожної дитини, недостатній облік їх стану здоров'я та вікових особливостей. До погіршення психофізіологічного стану дітей можуть привести незадовільні стосунки у колективі – моббінг, особливо, якщо вчителі не мають достатніх навичок швидкого реагування на зміни загального настрою.

Незадовільні ергономічні характеристики робочого місця, нераціональне планування робочого місця, використання застарілих моделей офісного обладнання, може призвести до механічних травм, втоми та порушень кістково-м'язового апарату. Механічне травмування дітей, їх батьків, персоналу можливе під час їх ходьби по сходах, коридорам та території при зниженні уваги, недостатньому освітленні, невідповідних ергономічних рішеннях.

До санітарно-гігієнічних небезпек можна віднести:

1. небезпеки, що пов'язані з негативним впливом при роботі з відео дисплейним терміналом на органи зору та функціональний стан людини внаслідок використання застарілої техніки, недотримання режиму праці та відпочинку, нераціональної організації робочого місця.

2. переохолодження або перегрівання, що викликають загальні захворювання при незадовільних параметрах мікроклімату у зв'язку з відсутністю або неправильною роботою засобів забезпечення опалення.

Основним напрямком забезпечення безпеки під час навчання, перебування дітей в інклюзивно-ресурсному центрі є постійне виконання вимог та рекомендацій нормативно-правових актів України.

Для забезпечення гігієни та високого рівня комфорту враховуються вимоги ДБН В.2.2-3-2018 «Будинки та споруди закладів освіти» та застосовуються будівельні матеріали, що мають низьку теплопровідність, низьку звукопровідність, малу гігроскопічність, достатню повітря провідність та пристосовані до постійного вологого прибирання [2].

Для забезпечення належних ергономічних умов на робочому місці ДСТУ 7234:2011 «Дизайн і ергономіка. Обладнання виробниче. Загальні вимоги дизайну та ергономіки» [3]. Рекомендовано використання зручної сучасної офісної техніки, що суттєво підвищить рівень працездатності людини та зменшить втому при роботі з необхідною технікою. Оформлення кабінету, відповідно до рекомендацій ДСанПіН 2.3-185-2013 «Гігієнічні рекомендації до улаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційного центру», забезпечить відповідність діагностиці, віковим і індивідуальним особливостям дітей [4].

Логопедичний кабінет доцільно розділити на три зони. Перша- це робоча зона, в якій є зона корекції звуковимовлення (у настінного дзеркала), зона виправлення і профілактики порушень усного і писемного мовлення (парти, дошка, індивідуальні дзеркала) та зона методичного, дидактичного й ігрового супроводу (посібники, ТСО, робочий стіл логопеда). Друга - ігрова зона, а третя - релаксаційна зона (кушетка для проведення масажу, м'які іграшки, м'які меблі для розслаблення дітей, що заїкаються) [5]. Крім того, необхідною є інформативна зона для батьків і педагогів, в якій на планшетах, стендах постійного та змінного характеру розміщуються популярні відомості щодо

розвитку і корекції мовлення дітей, надається сучасна інформація та всесвітні методичні досягнення.

Оформлення робочої зони повинно бути більш витриманим як в кольорі, так і в наборі матеріалів та наочних посібників, що потрапляють у поле зору дитини. Ігрову і релаксаційну зони необхідно розташувати за спиною сидячих дітей щоб дитина не відволікалася під час роботи [6]. Створити комфортну навчально-ігрову обстановку приміщення допоможуть:

- дотримання єдиного стилю та застосування різноманітних деталей для гри і навчання, органічно вбудованих в інтер'єр кабінету;
- різнобарвне кольорове оформлення, яке налаштовує на позитивне сприйняття навчальної інформації; застосування в оформленні живих рослин;
- наявність в оформленні кабінету деталей, які позитивно впливають на емоційний стан учасників освітнього процесу тощо.

Для підвищення ефективності навчання робоча зона оснащена трьома настінними дзеркалами, спеціальними робочими планшетами та плакатами із зображенням кольорових картинок, спрямованих на виправлення мовного дефекту. На планшетах бажано розміщувати оповідання і казки для переказів, барвисті картинки для складання оповідань, загадки, дитячі віршики, словесні ігри та завдання. В кожному логопедичному кабінеті також повинна бути зона з підготовки до освоєння дитиною грамоти. Простір цієї зони має бути обладнаний розлінійною магнітною дошкою, комплектом різнокольорових магнітів та указкою. Меблі та шкільна дошка у логопедичному кабінеті відповідають ДСанПіН 8.2.1-181-2012 «Полімерні та полімервмісні матеріали, вироби і конструкції, що застосовуються у будівництві та виробництві», що дасть можливість забезпечити не тільки безпеку під час навчання, а і естетичне задоволення та комфорт [7].

Логопеду необхідно дотримуватись вимог до використання візуальних засобів навчання та обладнання для успішного проходження навчальних програм та їх систематизації до яких відноситься: зберігання та систематизація карток; зберігання та систематизація таблиць, схем, планшетів, колекцій, макетів, моделей, муляжів (по темах); поповнення ТЗН, інструментарію.

Для мінімізації негативного впливу підвищеного психоемоційного навантаженням необхідним є оптимізація режиму трудового процесу [8]. Також необхідно впроваджувати сучасні методи психологічного розвантаження:

1) деякі перерви використовувати для виконання комплексу фізичних вправ: для зниження нервово-емоційного напруження, втомлення зорового аналізатору, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втомі;

2) при проведенні сеансів психофізіологічного розвантаження рекомендується використовувати деякі елементи методу аутогенного тренування. При цьому увага приділяється набуванню й закріпленню навичок м'язового розслаблення (релаксації) [9];

3) перерви рекомендовано проводити в кімнаті психофізіологічного розвантаження з відповідним інтер'єром, кольоровим оформленням та приємним звуковим супроводом [2,10].

Для запобігання виникненню конфліктних ситуацій у колективі, особливо під час збільшення інтенсивності роботи, необхідним є:

- урахування психологічних станів людини в процесі трудової діяльності;
- найскоріша допомога фахівцю, що знаходиться в стресі;
- створити умови на робочих місцях, які будуть гарантувати позитивний соціально-психологічний клімат на найкращому можливому рівні;
- вжити заходів, що допоможуть уникнути негативних дій під час праці, наприклад, запровадити правила, які забезпечать взаємоповагу між персоналом.

Таким чином, комплексний підхід в організації навчально-оздоровчого процесу (застосувань різноманітних педагогічних методів, підвищення у фахівців мотивації до успіху, зниження схильності до ризику, ретельного контролю засвоєння правил безпечної поведінки при виконанні робіт в інклюзивно-ресурсному центрі, засвоєння теоретичних навичок для виконання робіт за фахом) дасть можливість виховати фахівців для яких життєвою моделлю є здоровий спосіб життя та безпечна поведінка незалежно від зовнішніх обставин.



## Література

1. Кундієв Ю.І. Гігієна праці: підручник / Ю.І. Кундієв, О.П. Яворовський, А.М. Шевченко та ін.; за ред. акад. НАН України, НАМІ України, проф. Ю.І. Кундієва, чл.-кор. НАМІ України, проф. О.П. Яворовського. - К. : ВСВ «Медицина», 2011. - 904 с.
2. ДБН В.2.2-3-2018 «Будинки та споруди закладів освіти».
3. ДСТУ 7234:2011 «Дизайн і ергономіка. Обладнання виробниче. Загальні вимоги дизайну та ергономіки».
4. ДСанПіН 2.3-185-2013 «Гігієнічні рекомендації до улаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційного центру».
5. Балабанова В.М. Діагностика порушень мовлення у дітей та організація логопедичної роботи в умовах дошкільного освітнього закладу / В.М. Балабанова, Л.В. Лопатіна, Р.Л. Лалаєва, І.А. Чистович. - С-Пб, Дитинство-Прес, 2012. - С. 29-37.
6. Рібцун Ю.В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ: програмно-методичний комплекс / Ю.В. Рібцун. - К.: Освіта України, 2011. - 292 с.
7. ДСанПіН 8.2.1-181-2012 «Полімерні та полімервмісні матеріали, вироби і конструкції, що застосовуються у будівництві та виробництві».
8. Березуцький В. В. Основи охорони праці: підручник / В. В. Березуцький, Т. С. Бондаренко, Г. Г. Валенко та ін.; за ред. проф. В. В. Березуцького. – Х.:Факт, 2005. – 327 с.
9. Пономарева Г.А. Синдром «емоціонального вигорання» у педагогов, працюючих с особыми детьми» и способы его профилактики в условиях образовательного учреждений / Г.А. Пономарева // Специальная психология. – 2006. – № 1 (7). – С. 48–57.
10. Катренко Л. А. Охорона праці в галузі освіти. Навчальний посібник. / Л.А. Катренко, І.Н. Пістун. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 304 с.

## Literatura

1. Kundiev Yu.I. Gigiyena praci: pidruchny`k / IO.I. Kundiev, O.P. Yavorovs`k:y`j , A.M. Shevchenko ta in.; za red. akad. NAN Ukrayiny`, NAMY` Ukrayiny`, prof. IO.I. Kundieva, chl.-kor. NAMY` Ukrayiny`, prof. O.P. Yavorovs`kogo. - K. : VSV «Medy`cy`na», 2011. - 904 s.
2. DBN V.2.2-3-2018 «Budy`nky` ta sporudy` zakladiv osvity`».
3. DSTU 7234:2011 «Dy`zajn i ergonomika. Obladnannya vy`robny`che. Zagal`ni vy`mogy` dy`zajnu ta ergonomiky`».
4. DSanPiN 2.3-185-2013 «Gigiyenichni rekomendaciyi do ulashtuvannya, utry`mannya i rezhy`mu special`ny`x zagal`noosvitnix shkil (shkil-internativ) dlya ditej, yaki potrebuyut` korekciyi fizy`chnogo ta (abo) rozumovogo rozvy`tku, ta navchal`no-reabilitacijnogo centru».
5. Balabanova V.M. Diagnosty`ka porushen` movlennya u ditej ta organizaciya logopedy`chnoyi roboty` v umovax doshkil`nogo osvitn`ogo zakladu / V.M. Balabanova, L.V. Lopatina, R.L. Lalaeva, I.A. Chy`stovy`ch. - S-Pb, Dy`ty`nstvo-Pres, 2012. - S. 29-37.
6. Ribczun Yu.V. Korekciyne navchannya z rozvy`tku movlennya ditej molodshogo doshkil`nogo viku iz ZNM: programno-metody`chny`j kompleks / Yu.V. Ribczun. - K.: Osvita Ukrayiny`, 2011. - 292 s.
7. DSanPiN 8.2.1-181-2012 «Polimerni ta polimervmisni materialy`, vy`roby` i konstrukciyi, shho zastosovuyut`sya u budivny`cztvi ta vy`robny`cztvi».
8. Berezucz`ky`j V. V. Osnovy` oxorony` praci: pidruchny`k / V. V. Berezucz`ky`j, T. S. Bondarenko, G. G. Valenko ta in.; za red. prof. V. V. Berezucz`kogo. – X.:Fakt, 2005. – 327 s.
9. Ponomareva G.A. Sy`ndrom «эмоцы`onal`nogo vy`gorany`ya» u pedagogov, rabotayushhy`x s osobymy` det`my`» y` sposoby ego profy`lakti`ky` v uslovy`yax obrazovatel`nogo uchrezhdeny`j / G.A. Ponomareva // Specy`al`naya psy`xology`ya. – 2006. – # 1 (7). – S. 48–57.
10. Katrenko L. A. Oxorona praci v galuzi osvity`. Navchal`ny`j posibny`k. / L.A. Katrenko, I.N. Pistun. – Sumy`: VTD «Universy`tets`ka kny`ga», 2004. – 304 s.